

İZNIK VE ÇEVRESİNDE BELİRLenen ESKİ ESER TAHRİBATLARI VE ÖNERİ KORUMA TEDBİRLERİ

Dr. A. Bedri YALMAN

Bursa ilinin 86 km kuzeydoğusunda Askania Limne (İznik Gölü)'nin doğusunda, çevresi dağlarla çevreli son derece verimli bir arazide M.Ö. IV. yy. da Helikore adı ile ilk kez tarih sahnesinde görülen kent, hile ile Mysia'luların eline geçti.

Büyük İskenderin ölümünden sonra Antigonos Monophtalmos tarafından günümüzdeki plânına uygun olarak yeniden inşa edildi ve Antigoneia adını adlı. M.Ö. 310 yılında Antigonos'un Ipsos savaşında yenilmesi üzerine, kent Lysimachos'un egemenliğine geçti. Yeniden imar edildi ve Antipatros'un güzel kızı, Lysimachos'un eşi Nikaia'nın adını aldı¹.

M.Ö. 281 yılındaki Kurupedion savaşında Lysimachos'un ölmesi ile Nikaia Bithynia krallığının eline geçti. M.Ö. 74 yılında ise Roma İmparatorluğunun topraklarına katıldı.

Çevresindeki Çakırca, Çiçekli, Üyücek ve Karadin gibi önemli prehistorik höyüklerin yer aldığı², yer altında ve üstündeki arkeolojik ve sanat değerleri ile geçmişte olduğu gibi günümüzde de renkli ve hareketli yaşantısını sürdürmektedir.

Nikaia'nın konumu nedeni ile uzun yıllar askeri ve ticari önemi asırlar boyunca tarih sahnesindeki rolünü değiştirmemiş, kara ve deniz yolları ile çevre kentlerine ulaşımını sağlayan bir kavşak noktası olmuştur.

Uzun yıllar İznik'teki antik değerlerin bir kısmı ne yazık ki doğal etkenler, kişiler ve kamu kuruluşlarının bilinçsizce tahrip edilmiştir.

1. Sencer Şahin, Katalog der Antiken Inschriften des Museums von İznik (Nikaia)-İznik Müzesi antik yazıtlar kataloğu- Bonn 1987 teil (kısm) II, 3 S- 1-5.

2. David H. French, Prehistoric sites in northwest Anatolia I. The İznik area, "Anatolian Studies". XVII (1967) p. 50-55.

1980 yılından itibaren 12 yıldır kesintisiz devam eden İznik Tiyatro Kazısı³ paralelinde, kazı ekibimizce kent içinde ve çevresinde sürdürülen araştırmalarımız sonucu belirlediğimiz kültür varlıkları tahribatlarını gözler önüne sermek, bunların devamının önlenmesi için yapılan ve yapılmasını önerdiğimiz görüşlerimizi kısaca belirteceğim.

4970 m uzunluğu ile ülkemizde ve dünyada önemli yeri olan İznik surları⁴, doğanın acımasız etkisi ile her yıl yavaş yavaş bir mum gibi erimektedir. Üzerindeki bitki dokusu, etrafına dökülen moloz ve çöp yığınları, yakılan ateşler ise bunu hızlandırmaktadır (Resim: 1).

Resim: 1. Tahribe uğrayan İznik surlarından bir bölüm.

Yenişehir kapı ile Lefke kapı arasında kamyon ve TIR'ların kent içine girmeden geçişlerini sağlamak amacı ile surların dibinden geçirilen stabilize yoldan geçen ağır vasıtalar, sarsıntılara, çatlaklara ve çökmelere neden olmaktadır.

Bursa İznik karayolu üzerinde Umurbey Kasabasına ayrılan yolun köşesinde, gerçekleştirilmek istenen benzin istasyonu temel çalışmalarında bazı arkeolojik kalıntılara rastlanması nedeni ile Bursa kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulunun kararı ile müze müdürlüğü denetiminde kazısının yapılması istenmesine rağmen, uygulamanın kaçak devam et-

3. Bedri Yalman, İznik Tiyatro Kazısı 1980-90 Kazı sonuçları toplantıları.

4. Alfons Maria Schneider, Walter Karnapp- Die stadtmuer von İznik (Nicaea) Berlin 1938 P. 1-42.

mesi sonucu M. S. IV-V. yy ait Prokennesos (Marmara Adası) mermerinden yapılmış bazı girbantlı lahit tekneleri ve kapakları tahrip edilmiştir (Resim: 2-3).

Resim: 2. Gemlik Umurbey yol kavşağındaki nekropol alanında izinsiz gerçekleştirilen kazı alanı.

Resim: 3. Gemlik Umurbey yol kavşağındaki nekropolden çıkan lâhit ve mezar taşları.

İnşaat durdurulmuş, arkeolojik eserleri tahrip edenler hakkında yasal işlem başlatılmıştır.

Gemlik İznik yolu üzerinde Sarıkaya mevkiinde göl kıyısındaki kayaya Neron Claudius tarafından Gaius Julius Aquilla'a yaptırılan yolun onarım ve yenilenmesi ile ilgili bir yazıt, yolun bu kesiminin genişletilmesi sırasında tahrip edilmiştir⁵.

İznik ilçesine 20 km mesafede Demirşık (Müşküre) köy yolunun doğusundaki bahçe içinde, kiklopik rektogonal kalker bloklarla örülmüş mezar anıtına (Heroon) ait mimari parçalar etrafa dağılmış olup, bazı kısımlarda mimari parçalar kırılmış, kaçak kazılar ile çukurlar oluşmuştur.

Roma döneminde Nikaia'da görev alan önemli bir şahsa ait olduğu sanılan bu anıtın kalan bölümlerinin korumaya alınması gereklidir.

İznik'e 10 km uzaklıkta göl kenarındaki Karacakaya'nın üzerinde, Roma döneminde Nikaia'da ve Bithynia bölgesinde önemli roller üstlendiği kesin olan kişiye ait tümülüsün mezar odasında kiklopik kesme taş blokları çevreye dağılmış (Resim: 4-5), göle yuvarlanmış olup, önemli bir arkeolojik eser çok az izi ile günümüze kalabilmektedir.

Karacakaya'nın sırtında yer alan moloz taş, tuğla ve kireçkum harcı ile örülmüş sur kalıntılarında bazı kısımlar günümüze kalmıştır.

Nikaia (İznik) kentine, Prusa (Bursa), Cius (Gemlik) ve Basilinopolis'ten (İznik gölünün batısında, Orhangazi yakınındaki antik kent) gelen yolun kontrolü için yapılmış, gerek doğa ve gerekse defincilerin yer yer yıktığı sur duvarlarının çok az bir bölümü günümüze kalmıştır.

Karacakaya'nın doğu eteklerinde kiremit mezarlar ile prehistoris, Roma ve Bizans seramik parçaları bulunmaktadır. Benzerlerine asfalt yolun karşı sırtlarındaki zeytinliklerde de yoğun şekilde rastlanmaktadır.

Yenişehir İznik karayolunun Bursa Yenişehir İznik kavşağına 300 m mesafede Karayollarınca açılan stabilize malzeme ocağından Roma dönemine ait sandık tipi, özel tuğla kapaklı mezarlar açığa çıkarılmış (Resim: 6), bir kısmı tahrip edilmiştir. Bugün yerlerinde bulunmamaktadır.

İznik Dırızalı köy yolu kenarında DSİ pompaj istasyonundan göl suyunun depolara sevk edilmesini sağlayacak ana boruların döşenmesi sırasında yapılan kazı çalışmalarında Threptus'un yaptırdığı yanyana üç stelden oluşan mezar anıtı ortaya çıkmıştır (Resim: 7-8).Yerinde inceleme yapılmadan müteahhit firmaca bunlar sökülerek yol kenarına yığılmış, İ-

5. Sencer Şahin- Inschriften Griechischer stadle aus Kleinasien-Katalog der antiken Inschriften des museums von İznik (Nikaia). "İznik Müzesi antik yazıtlar Kataloğu. Teil (Kısım) I Bonn 1979 k. 11 b-12b

Resim: 4. Karacakaya Tümülüsü mezar odasının tahrip edilmiş görünümü.

Resim: 5. Karacakaya Tümülüsü mezar odasına ait mimari parçalar.

Resim: 6. Yenişehir İznik yol kıyısında bulunan mezar.

Resim: 7. İznik Dırazali köy yolu kıyısında bulunan nekropol alanındaki mezarlar.

Resim: 8. İznik Dirazali yolu kenarında Threptus'un mezar nekropol alanındaki mezarlar.

nik Tiyatro kazısı ekibinin gayretleri ile eserler İznik Müzesine nakledilmiş ve teşhirleri sağlanmıştır.

DSİ'nin İznik ovasında sulama kanalları yapımı sırasında, denetimsiz gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Lefke kapı dışında bugün Belediye mezbahasının bulunduğu yer ile Kaymak köşkü arasında beyaz mermerden yapılmış bazı lâhit tekne ve kapakları bulunmuş, bir kısmı tahrip edilmiştir. Sidamara tipi tekneler üzerinde burma yivli sütunlar arasındaki yüksek kabartmalar kazınarak Bizans döneminde ikinci defa kullanıldıkları belirlenmiş olup, lâhit parçalarının müzeye naklini temin için mahalline gidildiğinde bunların toprak ile örtüldükleri görülmüştür.

Aynı çalışmalar sırasında Çakırca köyü göl kıyısındaki şantiye binasına gidilerek ilgililerce yapılan görüşmelerde kanalet kazılarında rastlanan mezarlardan çıktığı belirtilen yağ kandillerinin ilgili müzeye teslim edilmesi ve çıkan mezarların incelenmek üzere gösterilmesi talep edilmiş fakat bir sonuç alınamamıştır.

Lefke Kapıdan Abdülvahap Sancaktari'nin mezarının yer aldığı tepeye çıkan yol üzerinde köfü önü mevkiinde, karayollarınca yol düzeltme ve genişletme çalışmaları sırasında M.S. VI yy ait bir kısmı daha önce tahrip edilmiş bir hipoje kalıntısı ortaya çıkarılmıştır.

6. Bedri Yalman, Monumental tomb of Threptus "İlgi" Nr. 54 İstanbul 1988 p. 31-33.

Müze Müdürlüğünce gerçekleştirilen kurtarma kazısında 3,05x3,30 m boyutlu ön oda ile 3,35x3,55 m boyutlu mezar odası açığa çıkarılmıştır. Odalar tonozla örtülüdür. Üç mezar kalıntısı belirlenen odalarda Roma dönemine ait mermer lahit parçaları, Bizans dönemine ait cam ve pişmiş toprak kap parçaları bulunmuştur. Dört basamakla inilen giriş kısmı kapatılmadığından, defnecilerce Hipoje içinde büyük bir tahribat yapılmıştır.

Aynı yol üzerinde halk arasında Berberkaya olarak bilinen yekpare bir kayaya oyularak yapılmış mezar odası^{7,8} İznik'te M.Ö. 149 yılından kalma bir anıt eser iken bazı define arayıcılarınca bilinçsizce gerçekleştirilen dinamit ile patlatma olayından sonra 17 parçaya ayrılmış, bu parçalar sırttan aşağıya doğru yuvarlanmıştır (Resim: 9). Gerekli önlemler alınmadığı taktirde yakın bir gelecekte bazı parçaların ortadan kaybolabileceği bir gerçektir.

İznik'in doğusunda Kaynarca köyü yakınında karayollarınca stabilize malzeme alımı sırasında, rekristalize kalkerden yapılmış bazı mimari parçalar bulunmuştur. Bunların bir kısmı İznik Müzesine nakledilmiş, bazı parçalar ise yerinde durmaktadır (Resim: 10). Bu parçaların Roma dönemine ait bir Nymphaion'a ait olduğu sanılmaktadır.

İznik'ten Elbeyli kasabasına giden yol üzerinde Elbeyli Belediyesince 1985 yılında başlatılan sebze hali ve futbol sahası yapımı sırasında dozerle gerçekleştirilen tesfiye çalışmalarında ortaya çıkan kiremit mezarlar, sandık mezarlar (Resim: 11) ve mezar stelleri nedeni ile ilgililerce çalışmalar durdurulmuş, yapanlar hakkında yasal işlem başlatılmış, yerin arkeolojik sit alanı olarak tescilli olmaması, konu ile ilgili herhangi bir ilan veya tebligat yapılmadığı gerekçesi ile antik nekropolün bir kısmı yok edilmiş olmasına rağmen, yapanlar herhangi bir cezaya çarptırılmamış, üstelik tesislerde yapılarak kullanılmaya başlanmıştır.

Aynı yörede Hespekli'de bulunan içi fresklerle kaplı M.S. IV. yy sonu V. yy başına tarihlenen hipojenin⁹ içi, yanlardan ve üstten aldığı nem nedeni ile gühürcülenip beyazlaşmış, orijinal renklerini yitirmeye başlamış, konu Kültür Bakanlığı ilgili birimlerince ele alınıp, etrafı ve üstü açılmış, drenajlar oluşturulmuş, üstü betonla örtülmüştür (Resim: 12). Bu doğal tahrimata karşı alınan önlemler sırasında demir kapı ile giriş emniyete alınmasına rağmen define aramak amacı ile demir kapı kırılmış, içine girilerek fresklerin ve mezarların bir kısmı önemli şekilde tahrip edilmiştir (Resim: 13). Konu ile ilgili ihparları değerlendiren ilçe jandarması

7. Alfons Maria Schneider, Die Römischen und Byzantinischen Denkmäler von İznik (Nicaea 1943) Berlin s.7 L.3.

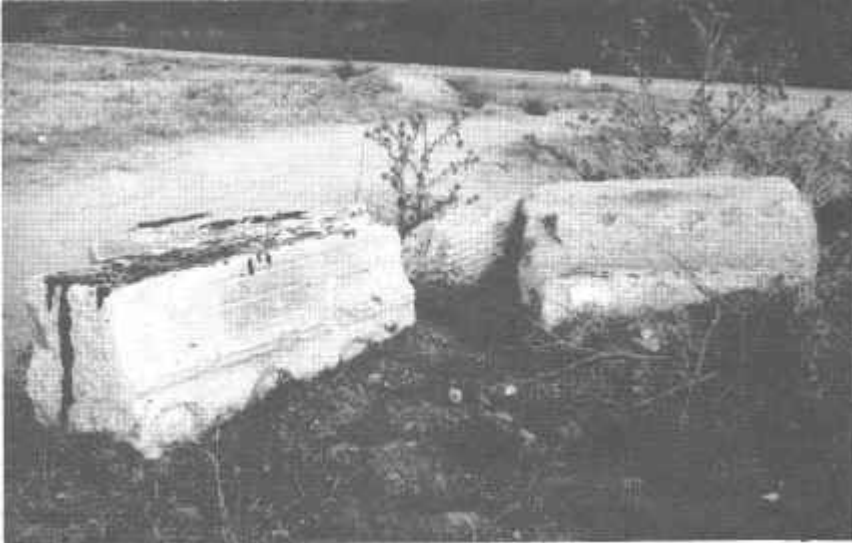
8. Semavi Eyice- 1. Türk dönemine kadar İznik, İlgi sayı 39 İstanbul 1984 s. 11

9. Nezih Fıratlı, An Early Byzantine Hypogeum discovered at İznik, Mansel Armağanı, Ankara 1974, II 919, 932.

Resim: 9. Berberkaya mezar odasının parçalanış görünüm

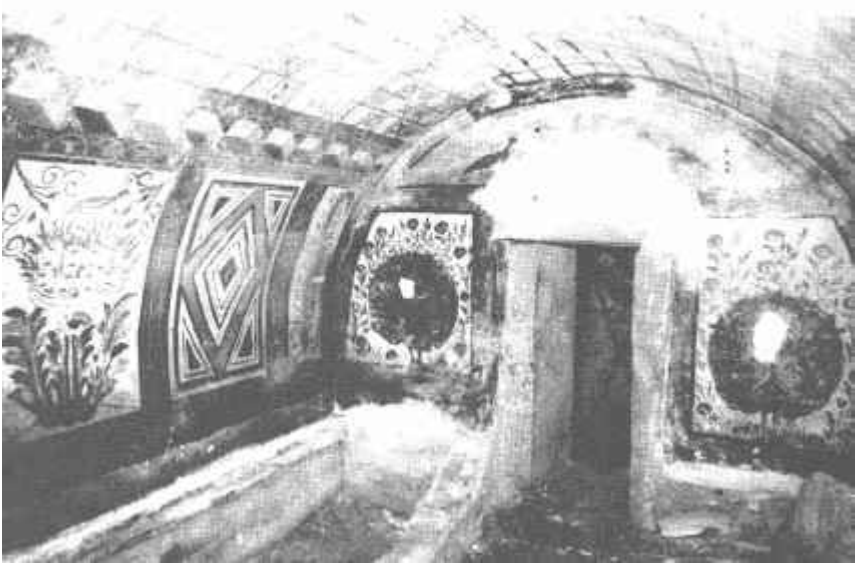
Resim: 10. İznik Kaynarca köyü Nymphaion'una ait mimari parçalar.

Resim: 11. Elebeyli Hespekli nekropol alanında tahrip edilmiş bir mezar.

Resim: 12. Elebeyli Hespekli'deki Hipoje'nin dıştan görünümü.

Resim: 13. Elebeyli Hespekli Hipojesinin içten görünümü.

Resim: 14. Elebeyli yolu üzerindeki merdivenli kayalık.

suçluları yakalamış ve hak ettikleri cezaya çarptırılmıştır. Fakat ne yazık ki orijinalliği bozulan fresklerin yerine konması mümkün olmamaktadır.

Hespekliden Elbeyli kasabasına gidilen yolda, nekropol sahasına çıkışı sağlayan ve kayalara oyulmuş iki gurup merdivenin yer aldığı kayalık (Resim: 14) kısmın uzantısının yolu genişletmek maksadı ile İznik 147. Karayolları şube şefliğinden getirilen kompresörle kayalarda delikler açılıp dinamit patlatma faaliyetleri ilgililerce zamanında durdurulmuş, izinsiz olarak bu çalışmaları başlatanlar hakkında yasal işlem başlatılmış, fakat ilgili şahsa dava açılmayıp, karayolları bölge Müdürlüğüne nakli gerçekleştirilmiştir. Kalıntılardan kopan parçalar ve delikler ise tahribatın acı gerçeği olarak günümüze kalmıştır.

Elbeyli Kasabasına giden yolun doğusunda çam koruluğunun üzerinde, halk arasında Berberkaya olarak bilinen, kayalara oyulmuş mezar odasının üçgen alınlığı ve iki mezar teknesi kısmen kırılarak tahrip edilmiştir (Resim: 15).

Elbeyli kasabasına giden yolun Dörttepeler kesiminde genişletme ve tepe üstünün yumuşatılması çalışmaları sırasında karayolları dozerleri bir dromos ağızını açığa çıkarmıştır.

Tümülüs dromos ve mezar odası her yönü ile çağının özelliklerine sahip nefis bir örnektir. Odadaki ranza tipli altı üstlü dört kline, bunlar üzerinde kırmızı renklerle işlenmiş şeritler yatak ve yastıkları süslemekte idi¹⁰.

İlgililerce yaptırılan demir kapı ile korumaya alınan mezar, son yıllarda define aramak amacı ile kapısını yıkarak içine girenlerce dromos ve mezar odası zeminleri, klineleri ve duvarlardaki kesme taşları geniş çapta tahrip edilmiştir (Resim: 16).

Elbeyli kasabasının günümüzde de mezarlığı görevini yapan Dörttepeler ve çevresinde defneciler 1988 yılında üst kısmından 4 m derinde bir tünel açarak tümülüs mezar odasına gidişi sağlayan ahşap örtülü, kuru taş duvar örgülü dromos'a ulaşmışlardır (Resim: 17). İlgililerce bu çukurun mezar odasına doğru ilerlemesine mani olmak için tuğladan bir duvar örülmüştür. Durum Jandarma, Belediye Başkanlığına bildirilmiş, ayrıca acilen gerçekleştirilmek üzere kurtarma kazısı için Kültür Bakanlığında girişimlerde bulunulmuş, gelen izin ve ödenekle gerçekleştirilen çalışmalar sonunda ulaşılan, beyaz mermerden yapılmış merdivenli hol ile mezar odasına, daha önce gerçekleştirilen kaçak kazılarla defalarca girildiği, birçok kısımda tahribat yapıldığı belirlenmiştir¹¹. Kazı sonrasında ise gerek-

10. Bedri Yalman, İznik Dörttepeler mezar odaları ve İznik Müzesine gelen önemli eserler. XI. Türk Tarih Kongresi-Bildiri özetleri, T.T.K. Ankara 1990 s. 33-34 (Bildiri baskıda).

11. bedri Yalman, "İznik Dörttepeler mezar odası ve İznik Müzesine gelen önemli eserler." XI. Türk Tarih Kongresi-Bildiri özetleri, T.T.K. Ankara 1990 s. 33-34 (Bildiri baskıda).

Resim: 15. Elebeyli çam koruluğunun üstündeki Kaya Mezarı (Berberkaya).

Resim: 16. Dörttepeliler Tümülüsü 1. Mezar Odası dromos'u.

Resim: 17. Dörttepeler Tümlüsü II. Mezar odasının dromos'u.

Resim: 18. Elebeyli futbol sahası tesfiyesinde çıkan mezarda bulunan altın diadem.

li koruma önlemlerinin yerine getirilmemesinden dolayı, mezar odası zeminini ile duvarlarında definecilerce geniş çaplı tahribatlar gerçekleştirilmiştir. Tümülsüz mezar odasının çevresinde bulunan mermer kapı parçaları ilginçtir.

Elbeyli Kasabasının 1 km batısında, spor alanı oluşturmak için başlatılan dozerle tesfiye çalışmaları sırasında Roma dönemine ait bir mezar ortaya çıkarılmıştır. İlgililerin anında duruma müdahale etmeleri sonucu bazı değerli arkeolojik eserler İznik Müzesine kazandırılmıştır. Bunlar arasındaki altın bir diadem dikkat çekicidir (Resim: 18).

Aynı sahanın eteklerinde bir müddet kullanıldığı anlaşılan çömlekçi fırınına ait tuğla örgülü külhan kalıntıları bulunmuştur.

Elbeyli kasabasından sonra bağlar arasında, Nikaia (İznik), Xenodochion (Yalova), Prainetos (Karamürsel), İstanbul antik karayolu üzerinde yer alan, İznik'in 5 km kuzeydoğusunda bağlar arasındaki 15,5m yüksekliğindeki anıt üzerinde görülen yazıtta "C. Cassius Philiscus , C. Cassius Asclepiodotus'un oğlu 83 yıl yaşadı" yazılıdır.

Günümüzde Beştaş, dikilitaş, nişan taşı adları ile de bilinen obeliks'in^{12,13,14} zaman zaman kaidesi ve üçgen prizmatik taşları üzerinde yapılan ufak çaplı müdahaleler, çevresinde geniş çaplı kazılara dönüşmüş ve anıtın altında herhangi bir definenin olup olmadığı merakı ile oldukça derin çukurlar açılmış ve tabakalar halindeki moloz taş ve ufak boyutlu çakıl tabakaları açığa çıkarılmıştır. Konu ilgililere iletilmiş ve bu çukurlar doldurularak eski haline dönüştürülmüştür.

Kent merkezindeki Ayasofya'nın¹⁵ 1953 yılı temizlik çalışmaları sırasında belirlenen girişin önündeki son derece güzel mozaik, camekanla muhafaza altına alınmış olmasına karşın, bazı kendini bilmez kişiler, mozaik'in altında define saklı olduğu hayali ile gece buraya girerek mozaik'in bir kısmını tahrip etmişlerdir.

İznik Roma Tiyatrosunda "980 den itibaren XII yıldır kesintisiz devam eden kazı çalışmalarında açığa çıkarılan, Bizans döneminde yapılmış tuğla duvarlar ile Tiyatroda in situ olarak bulunmuş çok köşeli postament"¹⁶ 1989 kışında saygısız kişilerce içinde veya altında define saklı olduğu bilinçsizliği ile yerinden sökülmüştür (Resim: 19).

12. Alfons Maria Schneider, Die Römischen und Byzantinischen Denkmäler von İznik (Nicaea-1943) Berlin s. 7, L. 1-2.

13. Semavi Eyice, İznik (Nicaea) Tarihçesi ve eski Eserleri, "The history and the monuments". İstanbul 1988 s. 6-7.

14. Sencer Şahin, Katalog der Antiken Inschriften des Museums von İznik (Nikaia)-İznik Müzesi antik yazıtlar kataloğu-teil (kısım) I, Bonn 1979- 83a-84a.

15. Katharina Otto Dom, das Islamische İznik- Die Ayasofya oder Orhan Moschee-Berlin 1941 s. 9-13.

16. Bedri Yalman, İznik Tiyatro Kazısı 1984. VII. Kazı sonuçları Toplantısı Ankara 1985 s. 582 R. 5-6.

Resim: 19. İznik Roma Tiyatrosunun sahne önündeki çok köşeli sütun kaidesi.

İznik çevresinde bilhassa Roma döneminde açılıp işletilen Deliktaş (Resim: 20), Sarıtaş (Resim: 21), Ömerli ve İnikli köyleri çevresindeki taş ocaklarından anıtsal yapılara malzeme çekilmiştir¹⁷. Bu antik taş ocaklarının önemli kısmı son dönemlerde tekrar işletilmeye başlanmış olup, tahribat hızla sürmektedir.

İznik merkezinde Belediye işhanının oturduğu alanda 1986 yılında makina ile temel ve bodrum katları kazılırken 9 adet son derece önemli seramik fırına rastlanmıştır¹⁸, gerek fırınlar gerekse Milet işi seramikler ile XVI. yy ait seramik ve çiniler, seramik fırını malzemeleri, kepçe ile kamyonlara doldurularak Orhangazi yolunun 5. km den ayrılan, göl kıyısında oluşturulmak istenen günü birlik tesisleri için dökülmüştür. Konuyu haber alan İznik Tiyatro Kazısı ekibi, Anadolu Üniversitesi seramik bölümü öğrencileri İznik Müzesi ile işbirliği yaparak, dökülen kısımda toplanabilen parçaları İznik Müzesine kazandırmıştır.

Belirtmeye çalıştığım bu tahribatların yanında surlarda, kapılarda yer alan antik parçaların^{19,20} gene bilinçsizce tahrip edildiği, önemli bazı an-

17. Bedri Yalman (Hüseyin Bedri) İlgi-İznik Tiyatro Kazısı- Sayı 34 İstanbul 1982 s. 30-32.

18. Oktay Aslanapa- Şerare Yetkin - Ara Altun, İznik çini fırınları kazısı II. Dönem 1981-1988 İstanbul 1989 s. 229-232 R. 251-252.

19. Alfons Maria Schneider-Walter Karnapp, Die stadtmuer von İznik (Nicaea) Berlin 1938 p. 43-53.

20. Bedri Yalman, İznik surlarında tiyatroya ait parçalar-İlgi, Sayı 57 İstanbul 1989 s. 24-27.

Resim: 20. Deliktaş antik taş ocağı.

Resim: 21. Sarıtaş antik taş ocağı ve yongalıkları.

tik parçaların yerlerinden söküldüğü, Lefke ve İstanbul kapıdaki Medusa başlarının ve frizlerin tahrip edilmekte olduğu gözlenmektedir.

İzmit ve çevresinde yapılan eski eser tahribatlarını üç ana grupta toplamak mümkündür²¹.

1- Define aramak maksadı ile kaçak olarak gerçekleştirilen kazılarda meydana gelen tahribatlar.

2- Kamu kuruluşlarınca gerçekleştirilmek istenen hizmetler sırasında tesadüfen ortaya çıkan fakat merak nedeni ile yapılan tahribatlar.

3- Doğa etkenleri ile meydana gelen tahribatlar.

Yöredeki tahribatların durdurulması veya asgariye indirilmesi için gerektiğine inandığım önerileri şu şekilde sıralayabilirim:

1- Yüzeyde mevcut taşınır eski eserlerin müzeye nakillerinin en kısa zamanda sağlanması.

2- İzmit yeni yerleşiminin arkeolojik doku üzerinde olması, çevrede nekropol alanlarının bulunması dolayısı ile her türlü inşai faaliyetlerdeki temel kazılarının müze denetiminde gerçekleştirilmesi.

3- Nekropol alanlarının belirlenerek arkeolojik sit alanları olarak ilan edilmesi, tapuya eski eser şerhlerinin konulmasının sağlanması.

4- Mezar odaları, anıtsal yapıların bekçi koruması altında olmayanlarının emniyetli özelliklere sahip kapılarının yaptırılması, gezici bekçi kadroları ile sık sık kontrol ettirilmesi.

5- Emniyet ve Jandarma örgütlerinin eski eser tahribatı yapanları çok sıkı şekilde takip etmelerinin temini ve suçluları yakalayan ve yakalatalara bir ödül verilerek teşvik edilmesi.

6- Eski eser tahribatı yapanların kesinlikle yasalarda ön görülen cezalara çarptırılmasının temin edilmesi, yasa boşluklarının doldurularak caydırıcılığının sağlanması.

7- Bölgede kurulu Müze teşkilatlarının araç ve gereç yönünden ve yetişmiş elemanlarca güçlendirilmesi.

8- Eski eser tahribatı ve kaçakçılığını yapanların yakalanmasını sağlayan müze elemanlarının ödüllendirilmesi.

21. İzmit Tiyatro Kazısında görev alan tüm öğretim üyesi ve öğrencilere, kazı sonrası yaptıkları inceleme ve araştırmalarından dolayı; yerime tebliği sunan Sanat tarihçi A. Pelin Şahin'e teşekkür ederim.

9- Yerel yönetimlerde idarecilik görevi üstlenen vali, Kaymakam, Belediye Başkanı, Emniyet ve Jandarma yetkilileri olmak üzere halkın konu ile ilgili bilgi ve görgülerini arttırmak, eski eseri sevdirmek ve korunmalarını ile ilgili tedbirlerin alınmasında katkılarını sağlamak.

10- Toplumda kültür düzeyini yükseltici, eski eser sevgisini arttırıcı, toplu yayın araçları ile programlar düzenlenmesi, eski eser tahribat ve kaçakçılığı yapanları yakalatanların veya eski eser bulup ilgili makamlara teslim edenlerin maddi ve manevi şekilde onurlandırılmalarının sağlanması.

11- Konu ile ilgili adli mercilerde savcı ve hakimlerin eski eserler konusunda aydınlatılması, gereğinde bu konuda eğitim görmüş hukukçulardan oluşan mahkemelerin kurulmasının sağlanması (Ticaret mahkemeleri, Çocuk mahkemeleri gibi).

12- kolayca kazılıp tahrip edilecek, yağmalanacak yörelerde, nekropol ve tümülüslerde acilen kurtarma kazılarının yapılması ve bunların yoğunlaştırılmasının sağlanması.

Önerilerimin gerçekleştirilmesi halinde eski eser tahribatlarının ortadan kalkacağı veya asgari seviyeye ineceği görüşündeyim.

Kültür varlıklarını en çok ithal eden ülke durumundaki ABD ile ithal kısıtlamasına yönelik bir anlaşmanın gerçekleştirilmesi için ön görüşmeler yapılmıştır.

Kaçak kazılarla bulunarak yurtdışına çıkarılmış eserlerimizin iadesi amacıyla çeşitli ülkelerde dava yoluna gidilmiştir.

Ayrıca çeşitli yollarla yurtdışına çıkarılan eserlerimizin ülkemize kazandırılması amacıyla Yurtdışındaki Müzayedeler izlenmektedir. 1988 yılından bu yana 12 adet eser yurtdışındaki müzayedeler izlenerek satın alınmış ve ülkemize kazandırılmıştır.

Bunun yanısıra; muhtelif yollarla yurtdışına çıkarılan ve halen yurt dışındaki müze ve özel koleksiyonlarda bulunan Anadolu Kökenli eserlerimiz yayınlar takip edilerek belirlenmekte ve bu şekilde bir envanter çalışması da yapılmaktadır. Bugüne kadar yurtdışındaki Müze ve özel koleksiyonlarda bulunan yaklaşık 900 adet Anadolu Kökenli eserimiz tesbit edilmiştir.